

Sprawozdanie mniejszości Komisji

względem projektu rządowego do Ustawy gminnej i Ordynacji wyborczej dla Gmin.

Wysoki Sejmie!

Przedłożenie rządowe o Ustawie gminnej stawia ogólnikową zasadę, że jest Gminą każda osada, obecnie własny zarząd posiadająca, bez względu na charakter miejski lub wiejski osad, ani na dostateczność lub niedostateczność sił moralnych i materyalnych, jakimi poszczególne osady rozrządzać mogą dla dopełnienia gminnych zajęć, praw i obowiązków.

Większość Komisji sejmowej, wysadzonej dla złożenia Sprawozdania o przedłożeniu rządowem, bądź to w części godząc się z tem pojęciem zasadniczem o Gminie, bądź też raczej poświęcając odmienne przekonanie względem utylitalnym, aby jakąkolwiek ważniejszą odmianą nie narazić Ustawy na odmówienie sankcyi Monarszej, postanowiła nie odbiegać od wniosku rządowego, i takowy z mniej znaczącymi tylko poprawkami przyjmując za własny, przedłożyła Wysokiemu Zgromadzeniu. Naprzeciw temu mniejszość tejże samej Komisji nie może ani zgodzić się z zasadniczem pojęciem o znaczeniu Gminy, ani też uznać, że w sprawie rozstrzygającej o przyszłym ustroju społeczeństwa naszego, godzi się poświęcać zdrowej zasady względem utylitalnym, chociaż niezaprzeczenie ważność i znaczenie mającym.

Dla tych więc powodów widzi się mniejszość w obowiązku i konieczności wystąpienia otwarcie ze swoim zdaniem, odrębny wniosek swój oddając pod sąd i światłe rozstrzygnięcie Izby.

Wprowadzając organizację gminną, nie należy pod jedno prawo i jedno znaczenie podciągać miast, i osad wiejskich. — W pierwszych urządzenie gminne doprowadza do coraz większego samorządu i niezawisłości, tworzy w kraju całości odrębne, posiadające nie tylko środki wystarczające zadaniom własnego przez siebie rządu, ale i zaród dalszego postępu.

Na wsi tych warunków zwyczajnie niema, i tak dla braku liczniej skupionych ludności w jednych miejscach, jak i ze względu na różnorodność składowych żywiołów — organizacja gminna wiejska, aby celowi swemu odpowiedzieć, i uzyskać także przynależne sobie znaczenie, jako pierwszy stopień administracyi krajowej, musi nie tylko większe obejmować przestrzenie, ale zarazem starać oprzeć się na wszystkich bez wyjątku żywiołach, ustrój wiejski stanowiących.

We wszystkich też krajach, nie podlegających uciskowi biurokratycznemu, napotykamy ten sam charakter, nadany organizacyi Gmin wiejskich.

Bezwzględne wyłączenie Obszarów dworskich ze związku Gminy jest, zdaniem mniejszości, zapoznaniem najżywotniejszych potrzeb kraju, tém zgubniejszym, ileże zaprowadzeniem takiego porządku gminnego, który potąd w kraju nie istniał, uprawnilibyśmy fakt, w przyszłości nader zgubny, a raz uświęcony, może już nie do usunięcia.

Nie możemy nadawać nazwy ustroju społecznego dzisiejszym faktycznym stosunkom, ani na nich oprzeć przyszłej organizacyi, — a to tem bardziej, ileże Rząd sam w innych krajach Monarchii nie na faktycznym dawniejszym stosunku, ale na rzeczywistych Gminach, z mocy Ustawy gminnej z dnia 17. Marca 1849. wydanej wprowadzonych, obecną Ustawę gminną opierał.

Od czasu zniesienia byłych Dominiów, reprezentujących organizację odpowiednią innym pojęciom, pozostaje kraj nasz w zupełnej anarchii społecznej, której „Prowizoryczne postanowienia z r. 1856. o urządzeniu Gmin (Gromad)“ i „Instrukcyja dla Wójtów Gminy (Gromady)“ zaradzić nie mogły. Na tych samych zasadach chcieć więc i teraz przeprowadzić przyszłe urządzenie gminne, i na prostych jedynie zmianach formy — co do wyboru Rady gminnej i Zwierzchności gminnej — gruntować organizację Gminy, byłoby to ustaleniem nadal wszechwładzy biurokratycznej, gdyż przypuścić nawet nie można, aby się bez takiej wszechsilnej opieki, dotąd bezwzględnie aż do najdrobniejszych szczegółów zarządu własnego Gromad przez urzędy powiatowe wykonywanej, obeszły w przyszłości pojedyncze wiejskie osady. niezdolne ani uznać praw, ani spełnić obowiązków, któreby na nie spływały w moc ustawy gminnej.

Mniejszość Komisyi nie zapoznaje, o ile ważnem jest dla Sejmu zadaniem, spieszenie wyprowadzić kraj ze społecznej anarchii, w której się nateraz znajduje, i, zgodnie z większością Komisyi, chętnie radaby uniknąć wszystkiego, co wstrzymać lub odwrócić może wprowadzenie zdrowszego ustroju, lub zbliżenie się do takowego. Postępem jednak w tym kierunku uważać nie może ani stałego podniesienia do znaczenia Gmin pojedynczych osad wiejskich, nie mających warunków samorządu, ani utrwalenia w skutek tego nieuniknionej przewagi miejscowych organów rządowych, ani też ostatecznie zaprowadzonego podziału pomiędzy własnością mniejszą i większą, — pomiędzy zastępem ludu wiejskiego z jednej strony, a posiadaczami własności większej z drugiej strony, którzy są dotychczas prawdziwym w kraju żywiołem postępu i oświaty, — których jest też obowiązkiem, wspólnie z ludem pracować nad podniesieniem moralnego i materyalnego bytu kraju.

Uchwałą Sejmu krajowego uświęcony takowy ustrój społeczny nie różniłby się w istocie od dzisiejszego prowizoryum, o wiele jednak od niego dla kraju byłby szkodliwszym, gdyżby ustalał zamęt w pojęciach, i stanowczo w przyszłości utrudniał zaprowadzenie organizacyi, odpowiedniej potrzebom kraju naszego i warunkom dobrze zrozumianego samorządu. Upatrując w organizacyi gminnej część składową organizacyi państwowej, i w wielu względach jednostkę pierwszą administracyi państwowej, władzom prawodawczym nie można odmówić prawa stanowienia o warunkach, które przyszła Gmina posiadać winna, i w braku których żadna miejscowość jako odrębna Gmina uznana być nie może. Tę zasadę unieściła też mniejszość zaraz na wstępie w §. 1. Ustawy gminnej, orzekając, iż te tylko osady stanowić mogą samoistne Gminy, które prawnie uznaniem będą jako posiadające środki do wypełnienia praw i obowiązków, na nie spływających. Samo zaś pojęcie Gminy jako części składowych całego organizmu krajowego, wyklucza możliwość, aby poza niemi pozostawały odrębne organiczne w kraju ciała, a przeto aby tak zwane dworskie Obszary ze związku gminnego wyłączone być mogły. —

Bliższe określenie drogą prawa warunków, od których istnienie Gmin ma być zawisłem, jakoteż wciągnięcie w związek gminny wszystkich bez wyjątku obywateli krajowych, nie może być uważanem jako wyrządzony względem pojedynczych gwałt; tak jak za gwałt i przymus uchodzić nie mogą ograniczenia wolności i samodzielności Gmin, z ustawy wypływające. —

Przyznane też władzom prawodawczym prawo stanowienia o przyszłych Gminach, jako jednostkach organicznych państwowych, w niczem nie przesądza ani istnieniu i wiekami uświęconym prawom naszych Gromad wiejskich, ani też odrębnemu względem tychże stanowisku Obszarów dworskich, które już z powodu wyższego opodatkowania, jak i do niedawnego jeszcze czasu zwierzchniczego do Gromad stosunku, na słuszny względ w ustroju Gminy zasługują. — Jakoż we wnioskach swoich, a mianowicie w Rozdziale X. określa mniejszość Komisyi, prawa i obowiązki Gromad, wybór i zakres działania gromadzkich Wójtów, tudzież sposób samoistnego zarządu mienia i majątku Gromady; w pojedynczych zaś paragrafach Ustawy gminnej, a głównie w Rozdziale VII. poszczególnione są odrębne prawa, odnoszące się do Obszarów dworskich, w związku Gminy pozostawionych.

Nareszcie mniejszość Komisji, uwzględniając okoliczność, iż Gminy, dla których to prawo wydane zostało, z wszelką możliwą dokładnością, z należytem uwzględnieniem stosunków miejscowych tak różnorodnych, winny być ukonstytuowane, przedstawia w Rozdziale XI. prawidła, według których to przeprowadzenie ukonstytuowania się Gmin zdziałane być ma, wychodząc przy skreślanii tych prawideł z tej zasady, iż Gmina, także jako organiczna jednostka administracji kraju, przez jego własne czynniki utworzoną, i w życie wprowadzoną być musi.

Naprzeciw wypracowaniu większości Komisji, mniejszość teje, ograniczyła wniesione przez siebie zmiany do tych tylko paragrafów, które w scisłym są związku z odmiennem jej zasadniczem o Gminie pojęciem; w innych zaś punktach przyjęła bez zmian, projekt większości, jakkolwiek w wielu miejscach uważała go za niedostateczny, lub właściwościami naszego kraju mniej odpowiedni.

Powodem tego postanowienia było przekonanie, że wszelką Ustawę gminną dopiero czas i praktyczne przeprowadzenie w życie wydoskonalic mogą, że dostatecznem jest przeto, na wstępie ocalić założenie i myśl zasadniczą, w szczegółach zaś mniejszej wagi ustąpić można i należy względem utylitarnym, a mianowicie, aby ułatwić i przyspieszyć w Izbie obrady i powzięcie uchwały.

Z tego także powodu mniejszość Komisji, pomimo uznanej różnicy między znaczeniem i charakterem organizacji gminnej w zastosowaniu do miast i stosunków wiejskich, nie chciała tak dalece odstępować od wniosku większości, wnosząc osobne Ustawy, jedną dla Miast, drugą dla Gmin wiejskich; w wielu bowiem względach spływać się one muszą w postanowieniach, dla jednych i drugich zarówno służących, a rozszerzeniem zakresu Gminy wiejskiej wcieleniem w nią żywołów, na większej posiadłości znajdujących się. zbliżamy ją tęp samém do znaczenia i warunków Gminy miejskiej. —

Mniejszość, opierając się na jasno i nie jednokrotnie wypowiedzianych zasadach dzisiejszego Ministerjum, sądzi, iż Rząd, po dokładnem rozpatrzeniu się w nstroju społecznym i w stosunkach kraju naszego, nie zechce odmówić zatwierdzenia Ustawie, opartej na pojęciach zgodnych właśnie z programatem rządowym.

Gdyby nadzieja ta zawiedziona być miała, przekonaniem naszym, lepiej narazić się na zwłokę, a niżeli nam samym przyczyniać się do uprawnienia organizacji, dla kraju naszego zgubnej, zasadam nie odpowiednej, i zagradać sobie samym drogę do lepszej przyszłości. —

Na tym wywodzie uzasadniwszy swój wniosek, mniejszość Komisji uprasza:

Wysoki Sejm raczy takowy przyjąć i w uchwałę zamienić. —

Wiktor Zbyszewski w. r.
Sprawodawca mniejszości.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the prospects for the future.

The second part of the report deals with the financial statement of the organization. It shows the income and expenditure for the year and the balance sheet at the end of the year. It also shows the assets and liabilities of the organization.

The third part of the report deals with the administrative work of the organization. It shows the progress of the various departments and the results achieved. It also shows the work done by the various committees and the results achieved.

The fourth part of the report deals with the social work of the organization. It shows the progress of the various social work projects and the results achieved. It also shows the work done by the various social workers and the results achieved.

The fifth part of the report deals with the general work of the organization. It shows the progress of the various general work projects and the results achieved. It also shows the work done by the various general workers and the results achieved.

The sixth part of the report deals with the general work of the organization. It shows the progress of the various general work projects and the results achieved. It also shows the work done by the various general workers and the results achieved.

The seventh part of the report deals with the general work of the organization. It shows the progress of the various general work projects and the results achieved. It also shows the work done by the various general workers and the results achieved.

The eighth part of the report deals with the general work of the organization. It shows the progress of the various general work projects and the results achieved. It also shows the work done by the various general workers and the results achieved.

The ninth part of the report deals with the general work of the organization. It shows the progress of the various general work projects and the results achieved. It also shows the work done by the various general workers and the results achieved.